

3 Študijski programi in bolonjski proces

Viktorija Sulčič in Polonca Miklavc Valenčič

Bolonjski proces

Urejenosti izvajanja današnjega slovenskega visokega izobraževanja temelji na t. i. Bolonjski deklaraciji, ki so jo junija 1999 podpisali predstavniki 29 držav EU¹ (MVZT 2010)². S podpisom Bolonjske deklaracije se je v EU in v Sloveniji začel niz dejavnosti za vzpostavitev enotnega visokošolskega izobraževalnega prostora. Osrednja ideja Bolonjske deklaracije je v večji združljivosti in primerljivosti visokošolskih sistemov, s čemer bi se povečala tudi mobilnost študentov, učiteljev, raziskovalcev in strokovno-administrativnega osebja ter zaposljivost diplomantov na evropskem trgu delovne sile. Najpomembnejši cilji Bolonjske deklaracije iz leta 1999, ki predstavljajo začetek t. i. bolonjske reforme visokošolskega izobraževanja, so (prav tam):

- sprejem sistema prepoznavnih in primerljivih stopenj študija, katerih vsebina se odraža na obrazcu »Priloga k diplomii«;
- sprejem 2-stopenjskega študija – dodiplomskega in podiplomskega študija, pri katerem 1. stopnja traja najmanj 3 leta in z uspešnim zaključkom (diplomo) vodi na ustrezen trg dela ali pa k nadaljevanju študija na 2. stopnji (magistrski in/ali doktorski študij) kjer koli v EU;
- vzpostavitev kreditnega sistema študija (sistem ECTS), ki omogoča pridobivanje kreditnih točk tudi izven visokega šolstva (z na primer vseživljenjskim učenjem, kar je še dodatno opredeljeno kasneje v pariškem komuniqueju) in prenos pridobljenih znanj in spretnosti v visoko šolstvo, tako doma kot v državah EU;

1. Do danes je k bolonjskemu procesu pristopilo že 47 držav (<http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/about/>).

2. http://www.mvzt.gov.si/si/delovna_podrocja/visoko_solstvo/bolonjski_proces/vsebina/.

- odpravljanje ovir za večjo mobilnost študentov, učiteljev, raziskovalcev in tudi administrativnega osebja;
- razvijanje metodologije za zagotavljanje kakovosti študija.

Cilji, ki jih predvideva Bolonjska deklaracija naj bi bili doseženi leta 2010, ko naj bi Evropa, skladno z Lizbonsko strategijo iz leta 2000, postala »najbolj konkurenčno in dinamično na znanju temelječe gospodarstvo na svetu«, ki bi kot takšno, bilo sposobno trajnostne rasti (MVZT 2010). Ministri držav, podpisnic Bolonjske deklaracije, odgovorni za področje visokega šolstva, se srečujejo vsaki 2 leti. Na srečanjih preverijo dinamiko doseganja zastavljenih ciljev na osnovi bolonjske deklaracije, si izmenjajo informacije o opravljenih aktivnostih ter do naslednjega srečanja sprejmejo sporočilo (komunike) o nadaljnjih kratkoročnih skupnih prizadevanjih. Tako so se dopolnjevali in konkretizirali skupno deklarirani nameni vse od podpisa bolonjske deklaracije, do danes. Največja sprememba oziroma dopolnitev je nedvomno prehod iz prvotno opredeljenih dveh študijskih ciklov visokošolskega izobraževanja, na 3 študijske cikle oziroma stopnje. Do premika je prišlo po ministrskem srečanju v Berlinu 2003, ko so se ministri dogovorili, da je za večjo primerljivost visokošolskih sistemov smiselno in potrebno spodbuditi oblikovanje nacionalnih visokošolskih ogrodij kvalifikacij,³ ki bodo temeljila na študentski obremenitvi (angl. workload), učnih dosežkih (angl. learning outcomes), zmožnostih⁴ (angl. competences) in profilom diplomanta (EOK 2005, 18). Na berlinskem srečanju ministrov se je že posebej omenjal doktorski študij, v katerega naj bi se vpisovali diplomanti 2. stopnje, vendar se je doktorski študij kot 3. cikel oziroma 3. stopnja v sporočilo ministrov vključil šele v Bergnu,⁵ leta 2005. Po

3. Ogorde kvalifikacij evropskega visokošolskega prostora je bilo pripravljeno in objavljeno februarja 2005 (http://bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050218_QF_EHEA.pdf.)

4. V praksi se pojavlja precej diskusij na temo slovenskega prevoda angl. Competences, ki se je na začetku prevajala kar z besedo kompetenca. Po SSJK (<http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>) je kompetenca povezana z mero odločanja, ki je navadno določna z zakonom in daje posamezniku pristojnosti oziroma pooblastilo za odločanje. Beseda »zmožnost« pa po SSJK opredeljuje lastnost oziroma značilnost posameznika, da more uresničiti oziroma opravljati kako dejanje in dejavnost. Po našem mnenju je zato uporaba pojma »zmožnost« primerna, saj diplomant s študijem pridobi znanje in razvije določene sposobnosti in spretnosti, ki mu pomagajo opravljati določena dela oziroma dejavnost.

5. [Http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/050520_Bergen_Communique1.pdf](http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/050520_Bergen_Communique1.pdf)

Bergenskem sporočilu naj bi ravno 3. bolonjska stopnja (doktorski študij, ki naj bi trajal od 3 do 4 leta) omogočila bolj intenzivno povezovanje izobraževalnega in raziskovalnega evropskega prostora, kar je bil cilj bolonjske prenove zastavljen že na berlinskem ministrskem srečanju. Določitev treh študijskih stopenj visokega izobraževanja je povezana tudi z ogrođjem kvalifikacij evropskega visokošolskega prostora (v nadaljevanju evropsko ogrođje kvalifikacij),⁶ sprejetim februarja 2005. To ogrođje kvalifikacij, ki naj bi, med drugim, pomagalo k večji transparentnosti evropskega visokošolskega izobraževanja in priznavanju v tujini pridobljenih kvalifikacij, deli visokošolsko izobraževanje v 3 cikle in za vsakega določi tudi obseg kreditnih točk. Tako evropsko ogrođje visokošolskih kvalifikacij določa, da študij za pridobitev prvostopenjskih kvalifikacij (v Sloveniji smo to poimenovali 1. bolonjska stopnja) obsega od 180 do 240 kreditnih točk ECTS sistema (KT). Znotraj prve bolonjske stopnje je možno izvajati programe krajšega obsega (angl. short cycle qualifications) v obsegu 120 KT. Programi za pridobitev kvalifikacij 2. stopnje (2. bolonjska stopnja) obsegajo od 90 do 120 KT, vendar ne manj kot 60 KT. Za doktorski študij oziroma študij za pridobitev kvalifikacij 3. stopnje, pa evropsko ogrođje visokošolskih kvalifikacij ne opredeljuje obsega KT. Tako omenjene kvalifikacije posameznih stopenj so povezane z opisom splošnih, generičnih deskriptorjev, poznanih tudi kot dublinski deskriptorji, ki opisujejo učne dosežke in zmožnosti diplomantov posameznih stopenj.

Zanimivost evropskega visokošolskega ogrođja kvalifikacij je poudarjena usmeritev nacionalnih visokošolskih ogrođij, ki morajo vključevati priznavanje znanj in spretnosti pridobljenih na formalen in/ali neformalen način. Vseživljenjskemu učenju je znotraj bolonjske reforme podan še posebno velik poudarek, saj naj bi se prek njega povečala vključenost v visokošolsko izobraževanje in se tako dosegel eden izmed ciljev bolonjske reforme.

Bolonjska deklaracija je načrtovala spremembe do leta 2010. Na srečanju ministrov v Leuven/Louvain-la-Neuve (Belgija) v letu 2009, pa so ministri 46 držav, podpisali dokument s prednostnimi nalogami do leta 2020. Iz dokumenta je razvidno, da ima vseživljenjsko učenje, zaradi staranja evropske populacije, poseben pomen, ki poleg večje vključenosti v visoko šolstvo, prispeva tudi k razvoju evropske družbe v družbo

6. http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/oo-Main_doc/050218_QF_EHEA.pdf.

visoke ustvarjalnosti in inovativnosti ter v družbo znanja. Zaradi razvoja kognitivne znanosti, vse bolj poznanih različnih procesov učenja in njihovih učinkov, pa tudi zaradi tehnologije in globalizacije, so v učnem procesu vse bolj v ospredju študentje (angl. student-centred learning) in njihova mobilnost,⁷ kar prispeva k razvoju kompetenc, potrebnih za prilagajanje spremembam na trgu dela in za aktivno ter odgovorno državljanstvo. Pomembno vlogo pri izvajanju visokošolskega izobraževanja, predvsem v času finančne in ekonomske krize, imajo vlade posameznih držav, zlasti pri zagotavljanju socialne dimenzije visokega šolstva. Zaradi tega so v sporočilu s srečanja v kraju Leuven/Louvain-la-Neuve, ministri zapisali, da jer potrebno odpravljati ovire, izboljševati izobraževalno okolje in vzpostavljati ustrezne finančne pogoje, s čimer bi vsem državljanom omogočili enakopraven dostop do kakovostnega izobraževanja.

Ministri so na tem istem srečanju, delovni skupini za spremljanje bolonjskega procesa (angl. Bologna Follow-up Group – BFUG) zadali nalogo, da opredeli sistem spremljanja in merjenja ciljev doseganja ciljev bolonjske reforme. V ta namen je delovna skupina sprejela delovni načrt za obdobje 2009–2012,⁸ s katerim je imenovala več ožjih delovnih skupin, ki bodo delovale na različnih (prednostnih) področjih:

- *Socialna razsežnost* – delovna skupina bo proučevala, kje so ovire za širše vključevanje v visokošolsko izobraževanje, prehodnost in zaključevanje izobraževanja, ter načine za odpravljane ugotovljenih vir. Delovna skupina bo oblikovala tudi sistem indikatorjev, s katerimi bo možno ugotavljati socialno razsežnost bolonjske prenovne v posamezni državi in na ravni evropskega izobraževalnega prostora.
- *Ogrodje kvalifikacij* – delovna skupina bo delovala na področju vzpodbujanja uvedbe in uporabe nacionalnih ogrodij kvalifikacij. Ena izmed nalog te delovne skupine je, da preko ogrodja kvalifikacij poveže t. i. skrajšani 1. bolonjski cikel (študijski programi do 120 KT – pri nas poznano kot višješolsko strokovno izobraževanje) v visokošolski izobraževalni sistem;
- *Mednarodna odprtost* – evropski izobraževalni prostor v globalnem

7. Do leta 2020 naj bi najmanj 20 % diplomantov del svojih študijskih obveznosti opravili v tujini.

8. http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/actionlines/documents/Bologna_work_plan_2009-2012_07-02-2010.pdf.

kontekstu – delovna skupina bo, med drugim, izbrala skupino strokovnjakov, ki bo delovala na področju svetovanja in promocije bolonjskega procesa.

- *Mobilnosti* – delovna skupina se bo usmerila na proučevanje vzrokov razlik med gostujočimi študenti, ki prihajajo v državo (angl. incoming students) in študenti, ki odhajajo na izmenjavo (angl. outgoing students). Področje delovanja delovne skupine bo tudi sistem zbiranja podatkov povezanih z mobilnostjo, kar bo olajšalo odkrivanje ovir, ki bi lahko preprečile doseganje ciljev bolonjskega procesa (do leta 2010 naj bi vsaj 20 % študentov v času svojega študija nekaj časa študiralo v tujini) ter za iskanje načinov za odpravo teh ovir.
- *Priznavanje* – delovna skupina se bo ukvarjala s pripravo priporočil za uvajanje enakovrednih sistemov priznavanja/vrednotenja v tujini opravljenega izobraževanja. V ta namen bodo proučili nacionalna poročila ter težave, s katerimi se srečujejo v posameznih državah.
- *Poročanje o implementaciji bolonjskega procesa* – delovna skupina bo opredelila podatke (in oblikovala vprašalnike), ki bi jih bilo potrebno zbirati, da bi zagotovili sistem spremljanja uvedbe bolonjskega procesa v posameznih državah. Ti podatki bodo omogočali tako kvantitativne in kvalitativne analize.
- *Transparentnost mehanizmov* – delovna skupina sicer deluje v interakciji s skupino za poročanje o implementaciji bolonjskega procesa. Je pa njena osrednja naloga spremljava in analiza razvoja orodij in mehanizmov, s katerimi spremljamo vhodne in izhodne podatke v procesih. Delovna skupina bo poročila predstavila na ministrski konferenci leta 2012.

Vse delovne skupine imajo v svojih načrtih tudi zbiranje primerov dobre prakse, ki bodo predstavljeni na različnih posvetih in konferencah ter v končnih poročilih delovnih skupin.

Marca 2010 so se ministri, odgovorni za visoko šolstvo, sestali v Budimpešti in na Dunaju ter podpisali t. i. Budimpeško-Dunajsko deklaracijo, s katero so potrdili zavezanost k ustvarjanju evropskega visokošolskega izobraževalnega prostora (angl. European Higher Education Area – EHEA), zasnovanega z bolonjsko deklaracijo, leta 1999. Evropski visokošolski izobraževalni prostor temelji na zaupanju, sodelovanju in spoštovanju različnosti kultur, jezikov in visokošolskih sistemov in pred-

stavlja primer regionalnega, čez mejnega sodelovanja in je tako privlačen tudi na globalni ravni.

Osnovni namen visokošolskega izobraževanja, ki ga predvideva bolonjski proces je tako:

- priprava za trg dela,
- priprava za življenje dejavnega državljana v demokratični družbi,
- osebni razvoj posameznika,
- razvoj in vzdrževanje široke in napredne baze znanja.

Čeprav so prvi trije nameni bolj vezani na posameznika, pa ima četrti namen širši družbeni pomen – ne samo na nacionalnem nivoju, temveč na nivoju celotne EU.

Pregled mejnikov bolonjske reforme prikazujemo v preglednici 3.1.

Bolonjski proces v Sloveniji

V prejšnjem poglavju smo prikazali razvoj dejavnosti na področju doseganja lizbonskih ciljev in cilje bolonjske reforme iz leta 1999. Osnovne značilnosti bolonjske reforme so:

- Tristopenjski, kreditno ovrednoten (sistem ECTS) sistem študija, kjer zaključena 1. stopnja omogoča zaposlitev na trgu dela ali nadaljevanje študija na 2. bolonjski stopnji. Zaključena 2. bolonjska stopnja omogoča zaposlitev ali nadaljevanje študija na 3. bolonjski stopnji (doktorskem študiju), ki predstavlja povezavo med evropskim izobraževalnim in raziskovalnim prostorom.
- Opredelitev ogrodja kvalifikacij (po vseh 3 bolonjskih stopnjah), kar predstavlja osnovo za primerljivost in priznavanje formalno in neformalno pridobljenih kvalifikacij. Poseben poudarek je dan predvsem vseživljenjskemu učenju, prek katerega se dosega tudi cilj večje vključenosti v terciarno izobraževanje.
- Vzpostavitev standardov zagotavljanja kakovosti visokega šolstva.
- Pospeševanje mobilnosti študentov, učiteljev, raziskovalcev in administrativno-strokovnega osebja.

Slovenija je bolonjsko deklaracijo podpisala že med prvimi 29 državami, leta 1999. Konec leta 1999 je v spremembah Zakona o visokem šolstvu (ZViS-A) dodana dopolnitev 7. člena, ki izenačuje pogoje študija državljanov EU s pogoji slovenskih državljanov, s čemer je že zaznati vpliv bolonjske reforme. Podlage za uvajanje bolonjske reforme pa dajejo šele spremembe in dopolnitve zakona o visokem šolstvu (ZViS-D),

PREGLEDNICA 3.1 Mejniki v izvajanju bolonjskega procesa

Dokument	Uvedene novosti
Bolonjska deklaracija – 1999 ^a	2-stopenjski študij: 1. stopnja – dodiplomski študij in 2. stopnja – podiplomski študij (magistrski in/ali doktorski študij). Priloga k diplomi. Kreditni sistem (angl. European Credit Transfer and Accumulation System – ECTS).
Pariški komunikе – 2001 ^b	Vseživljenjsko izobraževanje postane osnovna sestavina evropskega visokošolskega prostora. Poudarjena vloga visokošolskih zavodov in študentov. Kakovost je in bo osnova za večjo privlačnost evropskega visokošolskega prostora.
Berlinski komunikе – 2003 ^c	Povezovanje evropskega visokošolskega izobraževalnega (EHRA – European Higher Education Area) in evropskega raziskovalnega prostora (ERA – European Research Area), kot dveh stebrov na znanju temelječe družbe. Določitev prioriternih področij za doseg ciljev bolonjske reforme – uvedba 2-stopenjskega primerljivega sistema študija in zagotavljanje kakovosti (angl. Quality Assurance). Razširitev podpisnic bolonjske deklaracije na 40 držav.
Bergenski komunikе – 2005 ^d	Uvaja se pojem 3. stopnje – doktorskega študija, ki naj bi se izvajal od 3 do 4 let in naj bi še bolj povezoval enotni evropski izobraževalni in raziskovalni prostor. Država mora študij omogočiti dostopnost študija ne glede na finančne in ekonomske razmere študentov. Na osnovi evropskega ogrodja kvalifikacij za področje visokega šolstva uvajanje nacionalnega ogrodja kvalifikacij. Razširitev podpisnic bolonjske deklaracije na 45 držav.

^a [Http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/links/language/1999_Bologna_Declaration-Slovenian.pdf](http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/links/language/1999_Bologna_Declaration-Slovenian.pdf).

^b [Http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/PRAGUE_COMMUNIQUE.pdf](http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/PRAGUE_COMMUNIQUE.pdf)

^c [Http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/Berlin_Communique1.pdf](http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/Berlin_Communique1.pdf).

^d [Http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/050520_Bergen_Communique1.pdf](http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/050520_Bergen_Communique1.pdf).

Nadaljevanje na naslednji strani

sprejete maja 2004. Zaradi leta izdaje in vsebinskih sprememb se zakon v praksi pogosto navaja kot ZVis iz leta 2004. Medtem ko ZVis iz leta 1999 v 33. členu še določa dodiplomske in podiplomske študijske programe (ZVis-UPB1), pa ZVis iz leta 2004 33. člen usklajuje z bolonjsko reformo in študijske programe za pridobitev izobrazbe razvršča v tri

PREGLEDNICA 3.1 *Nadaljevanje s prejšnje strani*

Dokument	Uvedene novosti
Londonški komuniké – 2007 ^e	<p>Pobuda Eurostatu za vzpostavitev sistema indikatorjev, s katerimi bi merili napredek vključenosti študentov v bolonjski proces, mobilnost študentov in učiteljev ter zaposljivost diplomantov v vseh državah podpisnicah bolonjske reforme (t. i. bolonjske države).</p> <p>Potreba po izboljšanju zaposljivosti diplomantov po vseh treh bolonjskih stopnjah, predvsem pa po informiranju delodajalcev o bolonjski reformi in uskladitvi zahtev (in pričakovanj) delodajalcev z ucnimi izidi, ki jih po stopnjah predvideva bolonjska reforma.</p> <p>Poziv nacionalnim centrom za priznavanje v tujini pridobljene izobrazbe (ENIC/NARIC) naj izobrazbo in kvalifikacije pridobljene izven t. i. bolonjskih držav obravnavajo z enakimi merili kot obravnavajo izobrazbo in kvalifikacije pridobljene v bolonjskih državah.</p>
Leuven/Louvain-la-Neuve komuniké – 2009 ^f	<p>Opredelitev prioritetnih področij ministrstev do leta 2020.</p> <p>Razširitev podpisnic bolonjske deklaracije na 47 držav.</p>
Budimpeško-Dunajska deklaracija – 2010 ^g	Doseganje cilja bolonjske reforme - vzpostavitev enotnega evropskega visokošolskega izobraževalnega prostora.

^e [Http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/London_Communique18May2007.pdf](http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/London_Communique18May2007.pdf).

^f [Http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/documents/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communicu%C3%A9_April_2009.pdf](http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/documents/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communicu%C3%A9_April_2009.pdf).

^g [Http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/2010_conference/documents/Budapest-Vienna_Declaration.pdf](http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/2010_conference/documents/Budapest-Vienna_Declaration.pdf).

stopnje (ZViS iz leta 2004, 33. člen).⁹ Na 1. stopnji se tako izvajata do-diplomska študijska programa – visokošolski strokovni in univerzitetni študijski program, na 2. in 3. stopnji pa podiplomska študijska programa – magistrski študijski program na 2. stopnji in doktorski študijski program na 3. stopnji (prav tam). ZViS iz leta 2004 v 33. členu še podrobneje opredeljuje razlike med posameznimi študijskimi programi ter napoveduje nacionalno ogrodje kvalifikacij, ki naj bi podrobneje opredelilo cilje in izhodišča za oblikovanje študijskih programov. ZViS iz leta 2004 v

9. Bolonjska reforma je prvotno načrtovala le 1. in 2. bolonjsko stopnjo. Doktorski študij, kot vez med izobraževalnim in raziskovalnim evropskem prostorom, se prvič ome-nja v Berlinu 2003, medtem ko se trije ciklusi formalno opredelijo šele v Bergnu, leta 2005. Lahko torej rečemo, da je Slovenija z ZViS iz leta 2004 bolonjsko reformo uvajala brez zamude.

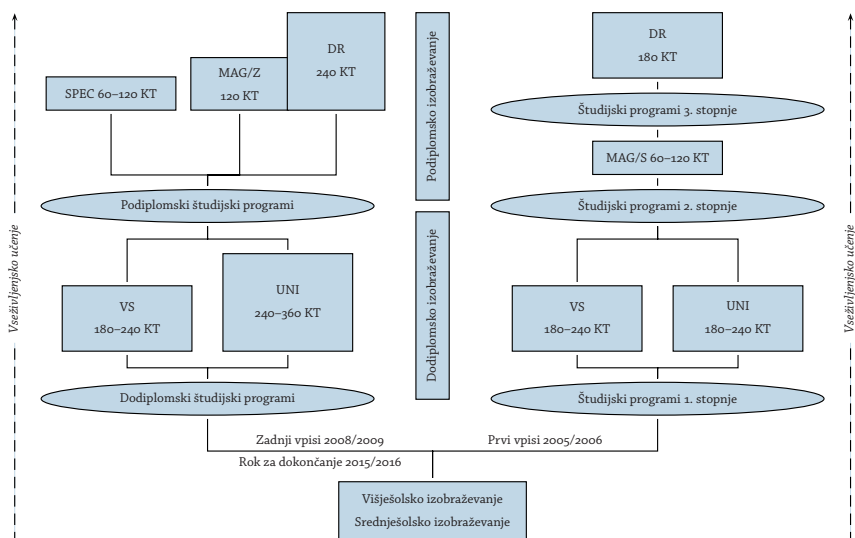
33. a členu študijske programe za izpopolnjevanje opredeljuje kot obliko vseživljenjskega učenja. Zakon visokošolskim zavodom omogoča tudi organizacijo različnih oblik neformalnega učenja.

ZViS iz leta 1999 (ZViS-UPB1) v 36. členu opredeljuje le trajanje študija (v letih), medtem ko ZViS iz leta 2004 36. člen dopolni z določbo o kreditnemu ovrednotenju študija po ECTS (ZViS-D, 16. člen). Leto študija je tako ovrednoteno s po 60 kreditnimi točkami (KT), iz česar izhaja, da so 2-letni študijski programi ovrednoteni s 120 KT, 3-letni študijski z 180 KT itn. (prav tam).

Spremenjeni 36. člen ZViS določa tudi kreditno ovrednotenje študijskih programov za izpopolnjevanje (najmanj 10 KT in največ 60 KT) ter odpira visokošolskim zavodom možnost izvajanja študijskih programov po delih, kar predstavlja novost v slovenskem terciarnem izobraževanju, hkrati pa odpira nove možnosti, skladne z bolonjsko reformo – vključitev posameznikov v visokošolsko izobraževanje kot udeleženca po principu vseživljenjskega učenja. Določila bolonjske reforme so vključena tudi v 18. členu ZViS-D, ki v ZViS dodaja 38. a in 38. b člen. V 38. a členu sprememba zakona opredeljuje pogoje za napredovanje študija po zaključeni 1. bolonjski stopnji na 2. bolonjski stopnji in prehod diplomantov 2. stopnje na 3. bolonjsko stopnjo. Upoštevanje v tujini pridobljene izobrazbe, kot pogoja za vpis v študijske programe 1., 2. in 3. stopnje, opredeljuje 38. b člen ZViS.

Seveda ZViS iz leta 2004 v 26. členu podrobneje opredeljuje še naloge Sveta RS za visoko šolstvo, ki naj bi, med drugim, določil potrebna merila za vpeljavo bolonjske reforme. Med nalogami bi izpostavili predvsem določitev meril za kreditno ovrednotenje študijskih programov po ECTS in opredelitev minimalnega deleža izbirnosti v študijskih programih ter določitev meril za priznavanje znanj in sposobnosti, pridobljenih pred vpisom.

Pomembna določba ZViS iz leta 2004 je tudi 29. člen (ZViS-D), ki v ZViS dodaja vsebine v 51. člen ZViS. Tako 51. a člen opredeljuje postopek ustanovitve Javne agencije za visoko šolstvo in njene naloge. Med drugim naj bi agencija vodila tudi zunanje evalvacijske postopke v višješolskem strokovnem izobraževanju, kar kaže na poskus vključevanja krajših študijskih programov (v bolonjski reformi opredeljeni kot študijski programi v obsegu do 120 KT) v 1. bolonjsko stopnjo. Z 51. d členom so dane podlage za ustanovitev Sveta za evalvacijo visokega šolstva, ki med drugim skrbi za spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti visokošolskih zavodov in študijskih programov.

SLIKA 3.1 Primerjava terciarnega izobraževanja pred in po uvajanju bolonjske reforme

S spremembami in dopolnitvami ZVis, leta 2004, so bile tako dane zakonske podlage za začetek uvajanja bolonjske reforme, za ZVis 2004:

- uvaja tristopenjski, kreditno ovrednoteni, sistem študija,
- omenja nacionalno ogrodje kvalifikacij,
- opredeljuje vseživljenjsko učenje,
- visokošolskim zavodom daje možnost izvajanja neformalnega učenja,
- določa potrebo po priznavanju v tujini pridobljene izobrazbe kot pogoju za vpis v bolonjske študijske programe,
- daje zakonske podlage za ustanovitve Javne agencije za visoko šolstvo ter opredeljuje njene naloge,
- daje zakonske podlage za ustanovitev Sveta za evalvacijo visokega šolstva.

Z bolonjsko reformo se uvajajo spremembe, ki jih shematično prikazujemo na sliki 3.1.

ZVis iz leta 2004 je podal zakonske podlage za začetek bolonjske reforme, čemur so sledili še drugi pravni akti. V letu 2004 so bili tako sprejeti:

- *Zakon o vrednotenju izobraževanja (ZPV I)*, ki loči postopka priznavanja v tujini pridobljenega izobraževanja za namen nadaljnjega izobraževanja (členi 7, 8 in 9) od postopka priznavanja izobrazbe za namen zaposlovanja (člena 10 in 11).
- *Zakon o višjem strokovnem izobraževanju (ZVSI)*, ki nadomesti Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju in Zakon o izobraževanju odrasli. ZVSI (2004), med drugim, uvaja v višješolsko strokovno izobraževanje kreditno ovrednotenje študija (120 KT), prilogo k diplomi, sistem spremljanja in zagotavljanja kakovosti in enakost dostopa za slovenske in tuje državljanke.
- *Merila za akreditacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov* (v nadaljevanju merila za akreditacijo), ki določajo merila in postopke za akreditacijo, ki jih opravlja Svet RS za visoko šolstvo. Le-ta pa, skladno z merili za akreditacijo (1. člen), pri svojem delu upošteva:
 1. merila za kreditno vrednotenje študijskih programov po ECTS in opredelitev minimalnega deleža izbirnosti v študijskih programih,
 2. merila za prehode med študijskimi progami,
 3. merila za ocenjevanje pedagoških študijskih programov, njihovem obsegu in strukturi.

Od 2.12.2010 veljajo nova Merila NAKVIS:

- *Merila za spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti visokošolskih zavodov, študijskih programov ter znanstvenoraziskovalnega, umetniškega in strokovnega dela*, ki se upoštevajo pri zunanji evalvaciji visokošolskih zavodov, programov in dela na zavodih. Merila je pri svojem delu uporabljala Nacionalna komisija za kvaliteto visokega šolstva in kasneje Senat za kakovost pri Svetu RS za visoko šolstvo za pilotne evalvacije v visokem šolstvu.
- *Merila za kreditno vrednotenje študijskih programov po ECTS* (v nadaljevanju merila ECTS), ki še podrobneje opredeljujejo z že ZVIS iz leta 2004 določen kreditni sistem študija. Merila so tako določala tudi obseg obremenitve študenta (angl. Workload) za 1 KT in posledično za celotno študijski leto, merila za obvezne in izbirne enote študijskih programov idr. Od 2. 12. 2010 veljajo nova Merila NAKVIS.

Za izvajanje bolonjske reforme je pomembna tudi Uredba o uvedbi in uporabi klasifikacijskega sistema izobraževanja in usposabljanja, ki jo

PREGLEDNICA 3.2 Terciarno izobraževanje po KLASIUS

Raven	Podraven	Izobraževalni izidi
6. raven	6/1	Višješolsko izobraževanje (pred ZVIS iz leta 2004) Višje strokovno izobraževanje
	6/2	Specialistično izobraževanje po višješolski izobrazbi (pred ZVIS iz leta 2004) Visokošolsko strokovno izobraževanje (pred ZVIS iz leta 2004) Izobraževanje na 1. bolonjski stopnji (strokovno in univerzitetno)
7. raven		Specialistično izobraževanje po visokošolski strokovni izobrazbi (pred ZVIS iz leta 2004) Visokošolsko univerzitetno izobraževanje (pred ZVIS iz leta 2004) Izobraževanje na 2. bolonjski stopnji
8. raven	8/1	Specialistično izobraževanje po visokošolski univerzitetni izobrazbi (pred ZVIS iz leta 2004) Magistrsko izobraževanje (znanstveni magisterij) (pred ZVIS iz leta 2004)
	8/2	Doktorsko izobraževanje (pred ZVIS iz leta 2004) Izobraževanje na 3. bolonjski stopnji

Povzeto po Uredbi o uvedbi in uporabi klasifikacijskega sistema izobraževanja in usposabljanja.

v praksi poznamo kot KLASIUS. KLASIUS se uporablja kot standard pri evidentiranju, zbiranju, obdelovanju, analiziranju, posredovanju in izkazovanju statistično-analitičnih podatkov. Prvih pet ravni je namenjeno razvrščanju izobraževanj primarnega in sekundarnega izobraževanja. Za področje terciarnega izobraževanja je pomembno predvsem razvrščanje izobraževalnih izidov doseženih s starimi in novimi – bolonjskimi študijskimi programi, ki jih KLASIUS razvršča na ravni 6, 7 in 8 (preglednica 3.2).

Čeprav so bila Merila ECTS sprejeta šele novembra 2004, je Svet za visoko šolstvo prve bolonjske študijske programe sprejemal že decembra 2004. Razpis za vpis v prve bolonjske študijske programe je moč najti že v Razpisu za vpis v dodiplomske in podiplomske študijske programe v študijskem letu 2005/2006 (v nadaljevanju Razpis 2005/2006).¹⁰ Tako so na Univerzi v Ljubljani bolonjske študijske programe 1. stopnje (strokovne in univerzitetne) razpisale Ekonomska fakulteta, Fakulteta za družbene vede in Fakulteta za upravo. Na Primorski univerzi je prve

10. [Http://www.vpis.uni-lj.si/](http://www.vpis.uni-lj.si/).

1. stopenjske bolonjske študijske programe razpisala Fakulteta za management, na Univerzi v Mariboru pa Fakulteta za logistiko.

Fakulteta za upravo Univerze v Ljubljani je decembra 2004 dobila akreditacijo tudi za študijski program 2. stopnje, ravno tako tudi Ekonomska fakulteta Univerze v Ljubljani. Na decembrski seji Sveta RS za visoko šolstvo je bila akreditacija odobrena tudi samostojnemu visokošolskemu zavodu DOBA, Fakulteta za uporabne poslovne in družbene študije, in sicer za študijski program 1. stopnje.

Prvi prenovljen študijski program 3. stopnje je, aprila 2005, akreditirala Univerza Ljubljani.¹¹

Uvedba bolonjskih študijskih programov je zahtevala tudi spremembo oziroma dopolnitev *Zakona o strokovnih in znanstvenih naslovih* (ZSZN-1), ki ureja strokovne in znanstvene naslove, pridobljene po končnih javno veljavnih študijskih programih 1., 2. in 3. stopnje. Zakon je bil sprejet junija 2006. Zakon določa, da diplomanti 1. in 2. stopnje pridobijo strokovni naslov, medtem ko je znanstveni naslov pridobljen z uspešnim zaključkom 3. stopnje.¹²

Pomembna sprememba na področju slovenske visokošolske zakonodaje je tudi prenehanje delovanja Sveta RS za visoko šolstvo (konec februarja 2010). S 1. 3. 2010 njegove naloge prevzema *Nacionalna agencija RS za kakovost v visokem šolstvu*¹³ (NAKVIS). Poleg same akreditacije visokošolskih zavodov in študijskih programov pa NAKVIS skrbi tudi za zunanjo evalvacijo.

Literatura

EOK – A framework for qualifications of the European higher education area. 2005. [Http://bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050218_QF_EHEA.pdf](http://bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050218_QF_EHEA.pdf).

MVZT. 2010. Bolonjski proces. [Http://www.mvzt.gov.si/si/delovna_podrocja/visoko_solstvo/bolonjski_proces/vsebina/](http://www.mvzt.gov.si/si/delovna_podrocja/visoko_solstvo/bolonjski_proces/vsebina/).

Uredba o uvedbi in uporabi klasifikacijskega sistema izobraževanja in usposabljanja. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 46/2006.

ZPVI – Zakon o vrednotenju izobraževanja. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 73/2004.

11. [Http://www.svs.gov.si/si/uporabne_povezave/akreditirani_bolonjski_studijski_programi/](http://www.svs.gov.si/si/uporabne_povezave/akreditirani_bolonjski_studijski_programi/).

12. Po zakonodaji, veljavni pred sprejetjem ZVis 2004, so znanstveni naslov pridobili diplomanti magistrskega in doktorskega študijskega programa, z bolonjsko reformo pa znanstveni naslov pridobijo le še diplomanti doktorskega študijskega programa.

13. [Http://www.nakvis.si/](http://www.nakvis.si/).

- ZSZN-1 – Zakon o strokovnih in znanstvenih naslovih (ZSZN-1). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 61/2006.
- ZVis – Zakon o visokem šolstvu. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 67/1993, 39/1995 Odl. US: U-I-22/94-15, 18/1998 Odl. US: U-I-34/98, 35/1998 Odl. US: U-I-243/95-13, 99/1999, 64/2001, 100/2003, 134/2003-UPB1, 63/2004, 100/2004-UPB2, 94/2006, 119/2006-UPB3, 59/2007-Zštip (63/2007 popr.), 15/2008 Odl. US: U-I-370/06-20, 64/2008.
- ZVSI – Zakon o višjem strokovnem izobraževanju. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 86/2004.